

Is er sprake van apartheid in Israël en bezet Palestina?

Het beleid van de staat Israël ten opzichte van de Palestijnen, zowel in de bezette gebieden als in Israël, is volgens juridische experts aan te merken als een vorm van apartheid.

Het gebruik van de term 'apartheid' kan vragen oproepen. Want hoe wordt apartheid gedefinieerd in het internationaal recht? Maakt Israël zich daar daadwerkelijk schuldig aan? Is er niet een te sterke focus op Israël terwijl er in zoveel landen problemen zijn? En wat moet er nu gebeuren om de situatie te verbeteren? Hieronder onze antwoorden op die vragen.

Hoe wordt apartheid gedefinieerd in het internationaal recht?

Volgens de [anti-Apartheidsconventie](#) van 1973 van de VN en het [Statuut van Rome](#) uit 1998 moet aan verschillende voorwaarden voldaan zijn om van apartheid te kunnen spreken:

- er moet sprake zijn van een geïnstitutionaliseerd regime van systematische onderdrukking en overheersing;
- dit regime moet worden uitgevoerd door één 'raciale groep', tegenover een andere raciale groep;
- er moet sprake zijn van een duidelijke 'intentie' om het regime in stand te houden;
- er moet sprake zijn van één of meerdere 'inhumane daden'.

Apartheid is een misdaad tegen de menselijkheid en daarmee één van de zwaarste schendingen van het internationaal recht. Andere landen (derde staten) hebben onder het internationaal recht de verplichting om op geen enkele manier hulp of assistentie te bieden aan de instandhouding van een apartheidsregime. Ook bedrijven en financiële instellingen hebben bijzondere verplichtingen om geen medewerking te verlenen aan de instandhouding van een apartheidsregime.

Is er sprake van apartheid?

Het Israëliësch beleid tegenover de Palestijnen, zowel in bezet gebied (de Westelijke Jordaanoever inclusief Oost-Jeruzalem en Gaza) als in Israël, heeft volgens experts in het internationaal recht alle elementen om in juridische zin van 'apartheid' te kunnen spreken.

Er is sprake van een geïnstitutionaliseerd regime van systematische onderdrukking en overheersing door één raciale groep¹, en van een duidelijke intentie om dit regime in stand te houden. Israël pleegt meerdere 'inhumane daden' tegen Palestijnen in bezet gebied en in Israël:

- Palestijnen in bezet gebied zijn slachtoffer van bijna alle 'inhumane daden' zoals uiteengezet in artikel 2 van de anti-Apartheidsconventie, uitgezonderd de inhumane daden met betrekking tot genocide (artikel 2b) en gedwongen arbeid (artikel 2e).
- Palestijnen in Israël zijn het slachtoffer van inhumane daden zoals beschreven in artikel 2c (het verhinderen van volledige politieke, sociaaleconomische en culturele rechten) en 2d (het verdelen van een bevolking via raciale scheidingslijnen, onder meer via de creatie van gesegregeerde woongebieden) van de anti-Apartheidsconventie.

Israël ontzegt bovendien al decennia miljoenen Palestijnse vluchtelingen het recht op terugkeer, en verwijst hierbij expliciet naar een 'demografisch gevaar' dat zou uitgaan van Palestijnse vluchtelingen. De systematische ontzegging van het recht op terugkeer moet gezien worden als een essentieel instrument om het Israëliësch apartheidsregime in stand te houden.

Het belang van het internationaal recht in het Vredeswerk

¹ In de internationale mensenrechtenwetgeving zijn ras (en rassendiscriminatie) ruim geïnterpreteerd en gaat het om meer dan huidskleur of genetische eigenschappen. Er is ook onder andere onderscheid te maken op basis van afkomst en nationale of etnische afkomst. Joodse Israëli's en Palestijnen kunnen beschouwd worden als afzonderlijke identiteitsgroepen die vallen binnen het bredere begrip van raciale groepen.

In het internationaal recht is apartheid als politiek systeem een misdaad tegen de menselijkheid. Onder andere [Human Rights Watch](#) (HRW), de Israëlische vredes- en mensenrechtenorganisaties [B'Tselem](#) en [Yesh Din](#) en de Palestijnse organisatie [Al Haq](#) komen op basis van jarenlang onderzoek door verschillende experts tot de conclusie dat er in Israël en bezet Palestina sprake is van apartheid.

PAX legde het rapport van HRW voor aan juridische experts waaronder Prof. Dr. Mr. Janne Nijman. Nijman is wetenschappelijk directeur van het T.M.C. Asser Instituut (een belangrijk kennis- en onderzoekscentrum gespecialiseerd in internationaal humanitair- en strafrecht) en lid van de Raad van Toezicht van PAX. Ze deelt de conclusie van Human Rights Watch.

Nijman: “Het recente [HRW-rapport](#) over de situatie in Israël en de bezette Palestijnse gebieden moet zeer serieus worden genomen. Human Rights Watch is een onafhankelijke mensenrechtenorganisatie met een uitstekende reputatie. Na uitgebreid onderzoek naar het Israëlische beleid en optreden in de bezette Palestijnse gebieden en de impact daarvan op het dagelijks leven van Palestijnen, concludeert HRW dat een juridische drempel is overschreden aangezien de drie belangrijkste elementen van apartheid aanwezig zijn. HRW concludeert dat Israël handelt met de ‘intentie om de overheersing te handhaven’ door een systeem van ernstige rassendiscriminatie, wat leidt tot wijdverbreide ‘inhumane daden’ waarbij de mensenrechten van Palestijnen worden geschonden. Israëls ‘systematische onderdrukking’ van Palestijnen op de Westelijke Jordaanoever (inclusief Oost-Jeruzalem) en in Gaza en de bezettingspraktijken voldoen aan de definitie van apartheid. Ik moet deze conclusie helaas onderschrijven.”

Nijman ziet het HRW-rapport niet als een geïsoleerde juridische bevinding. “Het komt niet als een verrassing voor internationale juristen. In 2004 constateerde het Internationaal Gerechtshof (hoogste gerechtelijk orgaan in het VN-systeem voor geschillen tussen staten) in het advies [Juridische gevolgen van de bouw van een muur in de bezette Palestijnse gebieden](#) dat de muur in strijd is met het internationaal recht. Sindsdien heeft de muur de annexatie en het discriminerende bezettingssysteem verder bestendigd. In 2007 concludeerde de speciale VN-rapporteur voor de mensenrechtensituatie in de Palestijnse gebieden al dat ‘elementen van de [Israëlische] bezetting van de Palestijnse Gebieden vormen van kolonialisme en van apartheid kennen’. En in maart 2021 is het Internationaal Strafhof (internationaal hof voor vervolging van personen op grond van genocide, oorlogsmisdaden en misdaden tegen de menselijkheid) een [onderzoek](#) gestart naar de situatie in de bezette Palestijnse gebieden, een volgende stap om Israël te confronteren met zijn verplichtingen onder internationaal recht.”

Wat moet er nu volgens PAX gebeuren?

PAX is voorstander van een (daadwerkelijk) vredesproces tussen Israël en Palestina en zet zich in om betrokkenen te helpen de situatie te verbeteren. Voor vrede is het essentieel dat er erkenning is van het internationaal recht. Een situatie van apartheid is illegaal en staat vrede in de weg. Daarom spreekt PAX als vredesorganisatie zich ook daartegen uit. Er moet een einde aan komen. Op de internationale gemeenschap, ook op Nederland, rust de verplichting hier werk van te maken. Dit kan onder meer door de volgende acties en maatregelen:

- Nederland dient zich in te zetten voor internationale onderzoeken naar apartheid in Israël en bezet Palestina. Dit kan onder meer door het openlijk steunen van het [huidige onderzoek](#) van het Internationaal Strafhof (ICC) naar mogelijke oorlogsmisdaden in de Palestijnse Gebieden en het ijveren voor opnemen van onderzoek naar de situatie van apartheid in het ICC onderzoek.
- Nederland moet een lijst effectieve tegenmaatregelen opstellen tegen schendingen van het internationaal recht door de staat Israël. Zowel maatregelen die unilateraal genomen kunnen worden alsook maatregelen in EU-verband met gelijkgestemde landen. In lijn met de eerder aangenomen [motie Karabulut](#).
- Nederland dient initiatieven van burgers die vrede dichterbij brengen te (blijven) ondersteunen en de ruimte van het maatschappelijk middenveld te beschermen. Zowel in Israël als in Palestina. Zonder inclusiviteit en maatschappelijk middenveld raakt vrede verder uit zicht.

- De internationale gemeenschap dient in gesprek te gaan met de getroffen gemeenschappen, solidariteit te tonen en het verhaal van deze slachtoffers uit te dragen om een oplossing voor vrede dichterbij te brengen.
- Bedrijven die een mogelijke rol spelen bij de schendingen, bijvoorbeeld in de vorm van de bouw, uitbreiding en/of het functioneren van de Israëlische nederzettingen, dienen deze activiteiten op korte termijn stop te zetten en Nederland zou onderzoek naar deze rol moeten doen.
- Financiële instellingen die relaties onderhouden met bedrijven die een rol spelen bij schendingen zoals hierboven genoemd, moeten hun invloed aanwenden om dergelijke bedrijven te overtuigen hun betrokkenheid te beëindigen. Als een dergelijk beïnvloedingsproces binnen een redelijke termijn geen concreet resultaat oplevert, moet de financiële instelling zelf desinvesteren uit de bedrijven in kwestie.

PAX [werkt](#) in 15 landen verspreid over meerdere continenten, van Colombia tot Irak en van Zuid-Soedan tot Oekraïne. Sinds eind jaren 90 werkt PAX samen met Israëlische en Palestijnse partners aan vrede. Zo ondersteunt PAX samen met partners onder meer [initiatieven](#) van Palestijnse jongeren voor meer inclusiviteit en inspraak in besluitvormingsprocessen, worden [beschermingsgroepen](#) met belangrijke rollen voor vrouwen opgezet en hard gewerkt aan het behoud van de ruimte voor het maatschappelijk middenveld om zich uit te kunnen spreken. Ook doet PAX samen met partners regelmatig onderzoek, onder meer naar [EU-Israël relaties](#) in het kader van toekomstige vrede. Lees [hier](#) meer over ons werk.